

Elçin Hüseynbəylinin hekayələrində yurd həsrəti və məcburi köç taleyi

Günay Yediyarlı ¹

XÜLASƏ

Məqalədə çağdaş Azərbaycan nəsrinin tanınmış nümayəndələrindən biri olan Elçin Hüseynbəylinin yaradıcılığında yurd həsrəti və qaçqınlıq taleyi bədii-tədqiqat müstəvisində təhlil olunur. Müəllifin “Gözünə gün düşür”, “Küləkli çöl”, “Kəndə gün çıxanda qayıdacağım” kimi hekayələri əsasında qaçqınlıq probleminin ədəbi təəcəssümü araşdırılır; işğal və məcburi köç səbəbilə yaranan vətən nisgili, kimlik boşluğu və yurd itkisi ilə bağlı mənəvi iztirablar ön plana çəkilir. Məqalədə həmçinin Elçin Hüseynbəyli yaradıcılığında bədii üslub xüsusiyyətləri, onun yazıçı mövqeyində milli-mənəvi dəyərlərə bağlılıq, bəşəri ideallara sədaqət və vətən sevgisi kimi amillər diqqət mərkəzinə gətirilir, qaçqın obrazlarının daxili aləmi, yaddaş və gerçəklik arasında baş verən toqquşmalar, torpaq itkisi ilə paralel gedən mənəvi deqradasiya və nostalji motivlər təhlil edilir. Müəllifin hekayələrdə məcburi köç və yurd həsrəti mövzusunda realist və humanist yanaşması, həmçinin müasir ədəbiyyatda bu mövzunun daşıyıcısı kimi rolu elmi əsaslar və sitatlar əsasında araşdırılır.

AÇAR SÖZLƏR

qaçqınlıq, yurd həsrəti, vətən sevgisi, müasir Azərbaycan hekayəsi

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

Göndərilib: 24.10.2025

Qəbul edilib: 17.01.2026

---

¹ Doktorant, Xəzər Universiteti, Azərbaycan
<https://orcid.org/0009-0007-9084-415X> | gunay.yediyarli.92@mail.ru

Homesickness and the Fate of Forced Migration in Elchin Huseynbeyli's Stories

*Gunay Yediyarli*¹

ABSTRACT

The article analyzes the themes of longing for homeland and the fate of displacement in the works of Elchin Huseynbeyli, a prominent representative of contemporary Azerbaijani prose. Based on his short stories such as “Sunlight in Your Eyes”, “The Windy Steppe”, and “We Will Return When the Sun Rises Over the Village”, the study explores the literary reflection of the refugee problem. Central to the analysis are feelings of homesickness, identity loss, and the spiritual significance of the lost homeland caused by occupation and forced migration. Alongside the author’s stylistic features, the article also highlights his commitment to national and spiritual values, loyalty to universal ideals, and deep love for the homeland. The internal world of refugee characters, the conflict between memory and reality, spiritual degradation accompanying the loss of land, and nostalgic motifs are examined throughout the stories. The research explains with scholarly arguments and citations how Huseynbeyli presents the themes of forced displacement and longing for homeland with a realistic and humanistic approach, establishing his role as a key literary voice on this subject in modern Azerbaijani literature.

KEYWORDS

refugeehood, longing for homeland, love for the homeland, contemporary Azerbaijani story

ARTICLE HISTORY

Received: 24.10.2025

Accepted: 17.01.2026

---

¹ PhD student, Khazar University. Azerbaijan
<https://orcid.org/0009-0007-9084-415X> | gunay.yediyarli.92@mail.ru

Giriş

Məqalədə müasir Azərbaycan nəsrinin tanınmış nümayəndələrindən olan Elçin Hüseynbəylinin yaradıcılığında yurd həsrəti və məcburi köçkünlük problemi araşdırılır, hekayələrində bu mövzunun bədii ifadəsi təhlil edilir. Tədqiqat zamanı yazıcının yurd itkisi, vətən həsrəti və bu hadisələrin insan psixologiyasında yaratdığı sarsıntılar fonunda formalaşan bədii obrazlar sistemi diqqət mərkəzinə gətirilmişdir. Xüsusilə “Gözünə gün düşür”, “Küləkli çöl” və “Kəndə gün çıxanda qayıdacağım” kimi hekayələr üzərində təhlil aparılmış, Elçin Hüseynbəylinin məcburi köçkünlük mövzusunə münasibəti, bu problemin fərdi və kollektiv yaddaşda yaratdığı izlər araşdırmaya cəlb olunmuşdur.

Yazıçı 1990-cı illərdə Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında baş verən hadisələri yaxından yaşamış və bu dövrün acı reallıqlarını hekayələrində bədii dil vasitəsilə ifadə etməyə çalışmışdır. Onun yaratdığı qəhrəmanlar yalnız bir regionun və ya dövrün nümayəndəsi deyil, eyni zamanda ümidlə yaşayan, yaddaşında qoruyub saxladığı torpağı unutmayan insanların simvoludur. Elçin Hüseynbəylinin hekayələrində həm nostalji duyğular, həm də sosial reallıqlar ahəngdar şəkildə vəhdət təşkil edir.

Tədqiqatın əsas məqsədi yazıcının hekayələrində yurd həsrəti və qaçqınlıq problemlərinin təqdim motivləri və bu motivlərin hansı ideya-estetik və ictimai-fəlsəfi mənalar daşdığını müəyyənləşdirməkdir. Bu istiqamətdə aparılan araşdırmalarda yazıcının üslubu, obrazların daxili aləmi, məkan və zaman anlayışları, həmçinin müasir nəsrə qaçqınlıq probleminin ifadə formaları təhlil edilmişdir.

Metodlar

Tədqiqatın əsas məqsədi yazıcının qaçqınlıq probleminə münasibətini, bu mövzunu necə ədəbiləşdirdiyini, obrazların psixoloji vəziyyətini və vətən ideyasının mətnlərdəki funksiyasını müəyyən etməkdən ibarətdir. Bu məqsədlə araşdırmada tarixilik, müasirlik, bədii təhlil, müqayisəli təhlil, sosioloji yanaşma və ədəbi-nəzəri analiz metodlarından istifadə olunmuşdur.

Müəllifin yaradıcılığı tarixilik metodu vasitəsilə dövrün ictimai-siyasi konteksti fonunda incələnmiş, Qarabağ münafişəsi və məcburi köç hadisələrinin hekayələrdəki bədii əksinə diqqət yetirilmişdir. Bədii təhlil metodu vasitəsilə Elçin Hüseynbəylinin seçilmiş hekayələrində obrazlar sistemi, məkan və zaman quruluşu, psixoloji dərinlik və emosional çalarlar təhlil edilmişdir. Müqayisəli metod çərçivəsində müəllifin müxtəlif hekayələrində qaçqınlıq və yurd həsrəti motivlərinin təqdimindəki oxşar və fərqli cəhətlər araşdırılmışdır.

Bununla yanaşı, sosioloji yanaşma əsasında hekayələrdəki qaçqın obrazlarının cəmiyyətdəki mövqeyi və sosial münasibətlər sistemindəki rolu aydınlaşdırılmışdır. Ədəbi-nəzəri analiz metodu ilə yazıcının üslub xüsusiyyətləri, ifadə vasitələri və hekayələrin ideya-estetik tutumu elmi aspektdən dəyərləndirilmişdir.

Nəticələr

Elçin Hüseynbəylinin hekayələri çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatında məcburi köçkünlük və yurd həsrəti mövzusunun bədii ifadəsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Onun əsərlərində yurd itkisi təkcə fiziki məkanın itirilməsi deyil, həm də insanın mənəvi dünyasında yaranan boşluğun simvolu kimi təqdim olunur. Yazıçı qaçqın obrazlarının timsalında doğma torpağından didərgin düşən insanların ağrısını, yaddaş və ümid arasında qopmuş psixoloji durumunu ustalıqla əks etdirir.

Əsərlərində vətənə bağlılığı və torpaq sevgisini ön plana çəkən müəllif zorla öz yurd- yuvalarından didərgin salınan insanların yaşadığı iztirabları dərin emosional təsvirlər və realist bədii boyalarla oxucuya çatdırır. O, bu mövzunu həm sosial, həm də psixoloji aspektlərdən işıqlandıraraq real həyat hadisələri ilə vətən anlayışı arasında dərin bədii əlaqə yaradır.

Elçin Hüseynbəylinin hekayələrində yurd həsrəti və qaçqınlıq motivi milli yaddaşın qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından xüsusilə əhəmiyyətlidir. Bu mənada yazıçının hekayələri yalnız bədii-estetik deyil, eyni zamanda tarixi-mədəni yaddaşın ifadəsi kimi ədəbi və ideoloji dəyərə malikdir. Onun yaradıcılığı müasir Azərbaycan ədəbiyyatında qaçqınlıq mövzusunun formalaşmasında aparıcı mövqe tutur və yurd həsrətinin bəşəri mahiyyətini üzə çıxarır.

Müzakirə

Elçin Hüseynbəylinin yaradıcılığında Qarabağ mövzusu xüsusi yer tutur. Bu, yazıçının Cəbrayıl rayonunun Mahmudlu kəndində doğulması və uşaqlığının orada keçməsi ilə əlaqədar idi. Bu səbəbdən onun əsərlərində Qarabağ dərdi, doğma yurddan ayrılığın acısı, itkilərin ağrısı səmimi və içdən gələn hisslərlə əks olunur. Onun yazdıqları birbaşa müharibə mövzusunda deyil, müharibənin insan talelərində buraxdığı izlər, qəlbi yaralı insanların duyğuları haqqındadır. Müəllif müharibənin acısını, vətən həsrətini, doğma torpaqlara qayıtmaq arzusunu emosional şəkildə oxucuya çatdırır.

Elçin Hüseynbəyli əsərlərində düşmən obrazı yaratmır, erməniləri təhqir etmir, lakin onların törətdiyi ədalətsizliyi də unutmadığını oxucuya hiss etdirir.

Hekayələrində Qarabağ məsələsi daha çox müharibənin doğurduğu mənəvi iztirab və insanların yaşadığı kədər fonunda cərəyan edir. O, hadisələrin mərkəzinə döyüş səhnələrini deyil, savaşı arxasında qalan insan talelərini, onların yaşadığı itkiləri və çəkdiyi həsrəti gətirir. Müəllifin bədii dünyasında Qarabağ yalnız coğrafi məkan kimi yox, həm də itirilmiş yurd, əl çatmayan doğmalığ kimi təqdim olunur. Onun hekayələrində vətənə qayıdış arzusu, haqsızlığa qarşı duyulan ağrı və bu nisgildə kök salan ümitsizlik hissləri oxucuya təsirli şəkildə ötürülür.

Yazıcının hekayələrində Qarabağın təbiəti, insanları və müharibənin doğurduğu gerçəkliklər oxucunun gözləri önündə canlanır. Müəllif hadisələri şiddətli döyüşlərlə deyil, bu savaşın insanların həyatına vurduğu dərin izlərlə təqdim edir. Əsir düşənlərin yaşadıkları əzablar, məcburi köçkün həyatı sürənlərin hissləri, həyatında əkdii armud ağacını yada salan qocanın nisgili, öz doğma torpağında can vermək istəyən bir həkimin yurd həsrəti, qurbanını kəsmək imkanı tapmayan bir nənənin göz yaşları bu hekayələrdə səssiz bir fəryad kimi oxucuya çatdırılır.

Qarabağ mövzusunun dərin hisslərlə təqdim edən əsərlərdən biri də “Gözünə gün düşür” hekayəsidir. Bu hekayə müasir Azərbaycan nəsrində Qarabağ mövzusunun bədii yanaşmanın parlaq nümunəsidir. Tənqidçi Vaqif Yusifli bu hekayəni yüksək qiymətləndirərək onu “Qarabağ mövzusunda yazılmış ən gözəl nəsr əsərlərindən biri” kimi dəyərləndirir (Yusifli, 2011, s. 7).

“Gözünə gün düşür” hekayəsi Elçin Hüseynbəylinin Qarabağ mövzusunun həsr etdiyi ən duyğulu və düşündürücü nümunələrindən biridir. Hekayədə günəşin doğması sadəcə təbiət hadisəsi kimi deyil, azadlığın, ümidin və işıqlı sabahın rəmzi kimi təqdim olunur. Ədəbiyyatımızda günəşin çıxması torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi, hürriyyətə qovuşmaq, qaranlıqdan aydınlığa addım kimi dərin məna daşıyan bir simvola çevrilmişdir. Bu motiv hekayəyə həm poetik, həm də milli-mənəvi çalar qatır.

Mədəniyyət Nazirliyinin sifarişi ilə hekayə əsasında “Yol” adlı filmin çəkilməsi, eləcə də bu əsərin bir neçə xarici dilə tərcümə olunması Qarabağla bağlı həqiqətlərin beynəlxalq aləmdə tanıtılması istiqamətində atılmış mühüm addımlardan biri kimi dəyərləndirilə bilər. Vətən həsrətini dərinləndirən yazıçı hadisələrə yalnız emosional baxımdan deyil, eyni zamanda tarixi reallıqları obyektiv qiymətləndirərək yanaşır. Onun yanaşması hissə qapılmadan, düşünülmüş və tarixi kontekstdə əsaslandırılmışdır. Müharibə ilə birbaşa əlaqəsi olmayan, amma insan ruhunu sarsıdan kövrək bir hadisənin təsviri ilə yazıçı oxucunu dərin mənəvi qatlara aparmağı bacarır.

“Gözünə gün düşür” hekayəsi son dövrlərin Azərbaycan nəsrində Qarabağ mövzusunun fərqli və dərin yanaşması ilə seçilən ən uğurlu nümunələrdən biri hesab oluna bilər. Bu kiçik həcmli bədii mətn özündə bütöv bir romanın yükünü daşıyacaq qədər zəngin hadisələr və psixoloji çalarlar ehtiva edir.

Hekayənin dərin bədii-estetik dəyərini nəzərə alaraq, akademik Tofiq Hacıyev haqlı olaraq qeyd edir: “Ancaq təkcə “Gözünə gün düşür” hekayəsi ilə Elçin dünyaya, bəşəri ədəbiyyata çıxma bilərdi” (Hacıyev, 2011, s. 7). Bu fikir yazıcının məhz bu əsərlə Azərbaycan hekayəçiliyini beynəlxalq səviyyəyə daşıya biləcək gücə malik olduğunu göstərir.

Müəllif “insan və müharibə” problemini konkret bir obraz – ölümcül xəstə olan əlli üç yaşlı onkoloq həkimin təmsalında təqdim edir. Hekayənin baş qəhrəmanı son nəfəsini doğulub boya-başa çatdığı yurd yerində vermək arzusuyla yola çıxır və doğma kəndini görmək üçün uzun və təhlükəli bir yol qət edir.

Oxucu bu yol boyunca dağıdılmış evlər, talan olunmuş kəndlər və bir zamanlar həyatla dolu olan məkanların viran qalmış mənzərələri ilə qarşılaşır. Həkim öz həyətlərinə daxil olduqda uşaqlıq illərinin izlərini yalnız çürümüş taxta qalıqlarında tapır. Kəndin susqunluğu hər şeyin yoxluğa bürünməsi içində yaşanan mənəvi boşluğa ifadə edir.

Elçin Hüseynbəylinin “Gözünə gün düşür” hekayəsində doğma yurduna qayıdan bir insanın keçirdiyi daxili sarsıntı və yaşadığı mənəvi boşluq təsirli şəkildə oxucuya çatdırılır. Müəllif müharibənin yaratdığı izzətli konkret obrazlar üzərindən təqdim edir.

“Evi sökənlər, güman ki, zirzəmiyə də girmişdilər. Çantasını yerə qoydu. Xarabalığa dönmüş evə girdi. Bir zamanlar üstündə iməklədiyi, qardaş-bacıları ilə qaçdı-tutdu oynadığı evin döşəməsi də sökülmüşdü. Ara-sıra çürük taxta qırıqları gözə dəyirdi. Evin zirzəmisində olan ləvazimatların heç biri yerində yoxuydu. Ağac üçün çalanı nə ilə qazacağını fikirləşdi. Qonşuya adladı. Onların da həyəti xarabazarlığı xatırladırdı. Qonşularının da evi gözünün qabağında tikilmişdi. Üz-gözündən tər axan xarratlar, bənnalar elə bil dünən tut ağacının dibində oturub ağızları yana-yana çay içirdilər” (Hüseynbəyli, 2013, s. 118).

Bu təsvirlərdə təkcə bir evin yox, bütöv bir kəndin viran qalması və bu boşluğun insanların həyatında buraxdığı təsir dərin lirizmlə təsvir edilir. Müəllifin yurd həsrətinə, yaddaş və xatirələrin silinməsinə dair ümitsiz müşahidələri hekayənin fəlsəfi-emosional məzmununu formalaşdırır.

Hekayənin sonunda həkim erməni əsgərləri tərəfindən saxlanılır və sərhəd məntəqəsinə aparılır. Orada o, erməni zabitinə öz istəyini bildirir: doğma torpağında ya ölmək, ya da heç olmasa öz qəbrini qazmaq. Zabit tərəddüd etsə də, rüsvət müqabilində onun istəyini yerinə yetirməyə razı olur. Həkim nəhayət atasının uçmuş qəbrini tapır və özünü ora atır. O an keçmişin bütün gözəllikləri – dağlar, uşaqlıq oyunları, məktəb illəri və günəşli xatirələr onun yaddaşında canlanır. Lakin bu gözəllik artıq yoxdur və onun yerində indi yalnız bir boşluq hökm sürür. “Gözlərinin önünə güllü-çiçəkli dağlar, məktəb illəri, quzu otardığı yerlər, çayda balıq tutduğu günlər gəlirdi. Hər şey gözəl idi. Onun yadında daha çox günəş qalmışdı. Bu gözəllik yox olmuşdu, amma bunun nə zaman baş verdiyini xatırlaya bilmirdi. İndi bu gözəlliyin və itkinin yerini acı bir boşluq doldururdu” (Hüseynbəyli, 2013, s. 132–133). Hekayənin son cümləsi – “Ölürkən hiss elədi ki, gözlərinə gün düşür. Gözlərimi ovuşdurdu” – sanki oxucunu düşünməyə, oyatmağa, yaddaşı və vicdanı ilə üzləşməyə çağırır (Hüseynbəyli, 2013, s. 133). Bu ifadə təkcə qəhrəmanın yox, həm də bütöv bir xalqın yaddaşını yeniləməyə səsləyir.

Elçin Hüseynbəylinin Qarabağ mövzusunda yazdığı ilk hekayəsi “Küləkli çöl” 1989-cu ildə qələmə alınmış və 1991-ci ildə “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində dərc olunmuşdur. Hekayədəki qoca obrazı yalnız bir fərdi deyil, doğma torpağından didərgin salınmış, illərlə həsrət və qəzəb içində yaşayan minlərlə insanın simvoludur. Qocanın “Yaşımı çoxdu, dərdimi?” sualı sadə görünsə də, arxasında böyük bir kədərin, faciənin acısını daşıyır

və oxucunu dərin düşüncələrə aparır (Hüseynbəyli, 2013, s. 269). Hekayədə insanın daxilində baş verən mənəvi zəlzələ təbiətin üsyanı ilə üst-üstə düşür, külək torpağı göyə sovuraraq sanki bu ədalətsizliyə tab gətirmədiyini nümayiş etdirir.

“Küləkli çöl” hekayəsində yer alan dialoq qaçqınlıq anlayışını həm mənəvi, həm də fiziki kontekstdə təqdim edir. “– Sizin kənd hardadı ki? – soruşdum. – Uzaqda, – dedi, – əlçatmaz yerdə, o dey o tərəfdə. – Harda? İranda? – sərhədi göstərdim. – Yox, – dedi, – didərginlərdənəm. – Gözlərini dikdi yerə, utandı elə bil” (Hüseynbəyli, 2013, s. 267–268).

Bu dialoqda qaçqınlıq anlayışı təkcə coğrafi yerdəyişmə kimi deyil, eyni zamanda dərin bir mənəvi qopma, kimlik itkisi və sarsılmış insan ləyaqəti kimi təqdim olunur. Qəhrəmanın “didərginlərdənəm” deyərək gözlərini yerə dikməsi, utanması qaçqınlığın sadəcə bir status deyil, həm də içdən yaşanan qüسسə və itki olduğunu vurğulayır.

Burada müəllif qaçqın insanın hissələrini nümayiş etdirmək üçün təmtəraqlı təsvirlərə deyil, lakonik, sadə, amma təsirli dialoqa müraciət edir. “Uzaqda, əlçatmaz yerdə” ifadəsi həm fiziki məsafəni, həm də geriye dönmənin mümkünsüzlüyünü simvolizə edir. Bu, vətəndən qopmuş insanın içində daşdığı daimi həsrət və yadlaşma duyğusunun poetik təzahürüdür. Hekayənin bu hissəsi bir daha sübut edir ki, qaçqınlıq sadəcə yer dəyişmək deyil, eyni zamanda kök salınmış torpaqdan, keçmişdən, kimlikdən qopmaq deməkdir.

Müəllif kəndin həyatını – onun təbiətini, gündəlik qayğılarını, insanların davranışlarını o qədər canlı və incə detallarla təqdim edir ki, oxucu sanki həmin yerlərdə gəzib-dolaşır, uşaqların şənliyini izləyir, böyüklərin söhbətlərinə qulaq asır. Sanki illər əvvəlki həyatın dadı, xatirələrin rayihəsi yazının içindən boylanır. Tənqidçi Vaqif Yusiflinin qeyd etdiyi kimi, “Elçin Hüseynbəylinin nəsrini bir növ ardıcıl kənd nağıllarını xatırladır – müəllifin bədii dünyasına baş vurduqda oxucu onunla birlikdə kəndin havasını duyur, bulaq suyunun dadını hiss edir, quşların nəğməsinə qulaq kəsilir”.

Hekayənin kulminasiya nöqtəsi olan sonluqda qoca obrazı ümumiləşdirilmiş bir simvola – torpağın sahibsiz qalmaqalına inanan xalqın iradəsinə çevrilir. “Elə bilirsən hər şey belə qalacaq. O torpağın yiyəsi gələcək! Gələcək o oğullar! Görərlər!..”, – deyən qoca keçmişin acılarını, bu günün məhrumiyyətlərini və gələcəyə yönəlmiş sarsılmaz ümidi özündə birləşdirir (Hüseynbəyli, 2013, s. 269). Bu sözlər həm bir nəslin harayı, həm də gələcək nəsillərin ümid və vəsiyyəti kimi səslənir. Sözlər yalnız fərdi inamı deyil, bütöv bir xalqın içində yaşayan qayıdış arzusunun, haqqın gec-tez bərpasına olan ümidi əks etdirir.

Burada qaçqınlıq motivi sadəcə məhrumiyyətin deyil, eyni zamanda dirənişin, milli ruhun və ədalətə inamın ifadəsi kimi təqdim olunur. Müəllif bu sonluqla oxucuda həm hüzn, həm də ümid yaradır – torpaqdan qoparılanlar bir gün geri dönəcək, o torpaqlar yenidən öz sahiblərinə qovuşacaq. Hekayənin bu cür sonlanması qaçqınlığın yalnız acı bir taleyə çevrilmədiyini, eyni zamanda milli ruhun sınımadığını göstərən güclü simvolik mesajla tamamlanır.

“Kəndə gün çıxanda qayıdacağıq” hekayəsində Elçin Hüseynbəyli ata və oğul arasında baş verən səmimi bir dialoq vasitəsilə doğma torpaqlardan qovulma ağrısını və bu itkinin insan ruhunda buraxdığı dərin izləri qələmə alır. Müəllif özü də açıq şəkildə etiraf edir ki, məğlubiyyətlə barışmır, vətən həsrəti ilə yaşayan bir insan kimi bu ağrını içində daşıyır. Hekayənin “Hava keçə kimi qara və soyuqdur” cümləsi isə həm real həyatın bozluğunu, həm də insanların ruh halını əks etdirən poetik bir metafor kimi çıxış edir. Müəllif heç bir təhqirə, düşmənə qarşı nifrət ritorikasına yol vermədən yalnız insan talelərini, həsrəti və mənəvi itkiləri təsvir edərək Qarabağ həqiqətlərini dünyaya çatdırmağın alternativ və daha təsirli yolunu göstərir. Bu onun bədii üslubunun fərqliliyi və zərifliyindən irəli gəlir.

Müəllif zaman anlayışını yalnız xronoloji ardıcılıqla deyil, mənəvi vəhdət formasında təqdim edir. Kəndin adı, bulaqların səsi, meşələrin ətri – bütün bunlar sanki yaddaşa yaşayan, unudulmamış və bir gün yenidən qovuşulacaq məkana çevrilir. Müəllif bu təsvirlərdə yalnız nostalji hisslərə deyil, həm də gələcək qayıdırsa inamla yanaşır.

Hekayədə həm keçmişə baxış, həm də gələcəyə inam hissi duyulur. Qəhrəmanın dilindən səslənən “Kəndimizə qayıdanda mütləq anamın qəbrini ora apararıq, atamın yanında basdırmaq üçün” fikri yalnız bir ailənin ayrılıq ağrısını deyil, didərgin xalqın psixoloji və mənəvi parçalanmasını əks etdirir (Hüseynbəyli, 2013, s. 181). Bu ifadədə doğma torpağa bağlılıq, vətən həsrəti və müqəddəs dəyərlərin yad torpaqda unudulmaması istəyi diqqətə çatdırılır. Hekayədə qaçqınlıq həm də ailə bağlarının, mənəvi sabitliyin, vətən anlayışının sarsılması kimi təqdim olunur.

Hekayənin sonunda qəhrəmanın “Görən kəndimizdə hava necədir – öz-özümə düşünürəm. Yəqin gün çıxıb – hava proqnozunu özüm verirəm. Bayırda isə hava yağış qoxuyur... Kimsəsiz məzarlara yağış damır, yəqin...” fikirləri onun daxili təlatümünü, keçmişə qayıtmaq arzusunu və itirilmiş dəyərlərin acısını poetik bir dillə ifadə edir (Hüseynbəyli, 2013, s. 181). Yağış burada həm fiziki hadisə, həm də simvolik mənə daşıyır – o həm torpağın, həm də ruhun göynəmiş yaralarına daman bir göz yaşı kimi təsvir olunur. “Kimsəsiz məzarlara yağış damır” cümləsi ilə müəllif təkcə qəhrəmanın ailəsinə və yurduna aid itkini deyil, bütövlükdə müharibə və qaçqınlıqda unudulan, sahibsiz qalan keçmişi – bir xalqın kollektiv yaddaşını, yarımçıq qalmış tarixini yada salır.

Bu cür sonluq hekayəyə dərin emosional və fəlsəfi mənə qazandırır. Qaçqınlıq təkcə fiziki yox, mənəvi və simvolik məkanın da itkisidir. Doğma kəndin havasını yalnız xəyallarda canlandırmaq məcburiyyətində qalmaq qəhrəmanın daxili boşluğunu və ümitsizliyini daha da gücləndirir. Beləliklə, hekayənin sonluğu həm şəxsi dramın, həm də kollektiv yaddaşın təcəssümünə çevrilir.

Elçin Hüseynbəylinin hekayələri müasir Azərbaycan ədəbiyyatında qaçqınlıq mövzusunun bədii ifadəsinin ən təsirli nümunələrindən sayılır. Onun yaratdığı qəhrəmanlar bir zamanlar doğma yurdlarında yaşayan, lakin indi köçkün həyatına məhkum olan insanlar təkcə bir fərdin deyil, bütöv bir toplumun yaşantılarını əks etdirir. Müəllifin sadə, lakin dərin mənalarla yüklənmiş üslubu vasitəsilə bu hekayələrdə qaçqınlıq fiziki bir köçdən daha çox mənəvi boşluq, kimlik axtarışı, yurd həsrəti və ən əsası, qayıdış ümidi kimi təqdim olunur.

Beləliklə, Elçin Hüseynbəylinin yaradıcılığı həm sənətkarlıq, həm də ictimai-mənəvi baxımdan dəyərli mənbədir. Onun əsərləri bir daha göstərir ki, ədəbiyyat yalnız bir sənət növü deyil, həm də yaddaşı daşıyıcısı, xalqın tarixini və ağrılarını gələcək nəsillərə çatdıran güclü vasitədir.

Nəticə

Aparılan araşdırma nəticəsində aşağıdakı elmi qənaətlərə gəlinmişdir:

1. Elçin Hüseynbəylinin hekayələrində yurd itkisi təkcə fiziki məkanın yoxluğu deyil, həmçinin mənəvi boşluq, kimlik itkisi və keçmişə qayıdış arzusu ilə müşayiət olunur.
2. Müəllif məcburi köçkün obrazlarını təqdim edərkən onların təkcə məcburən yurdunu dəyişən insanlar deyil, həm də psixoloji sarsıntılar yaşayan, daxili ziddiyyətlərlə çarpışan fərdlər olduğunu göstərir.
3. Hekayələrdə yurd həsrəti sadəcə nostalji hiss kimi deyil, həm də milli-mənəvi yaddaşı qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından təqdim olunur.
4. Elçin Hüseynbəylinin dili sadə, lakin təsirlidir; bu üslub hekayələrdəki emosional yüklə birləşərək oxucuda empatiya və həmrəylik hissi yaradır.
5. Yazıcının hekayələri müasir Azərbaycan nəsrində qaçqınlıq və yurd itkisi mövzusunda yeni baxış gətirir, mövzuya ədəbi-fəlsəfi mənə qazandırır.

Ədəbiyyat

1. Hacıyev, T. (2011, 2 dekabr). Elçin Hüseynbəyli: Günümüzün nəsr: Birinci məqalə. "525-ci qəzet".
2. Hacıyev, T. (2011, 9 dekabr). Elçin Hüseynbəyli: Günümüzün nəsr: İkinci məqalə. "525-ci qəzet".
3. Hüseynbəyli, E. (2005). *Yovşan qağayılar* (roman və hekayələr). "Adiloğlu".
4. Hüseynbəyli, E. (2010). *Şımallı gəlin* (hekayələr). "525 kitab" seriyası. "Mütərcim".
5. Hüseynbəyli, E. (2011). *Yolayrıcında qaçış*. YYSQ və www.kitabxana.net- Milli Virtual Kitabxananın elektron nəşri.
6. Hüseynbəyli, E. (2013). *Ağ-qara hekayələr*. "Qələm" nəşriyyatı.
7. Hüseynbəyli, E. (2018). *Gözüne gün düşür*. "Yeni poliqrafist".

8. Hüseynbəyli, E. (2024). *Banuçiçəyin rəngli yuxuları* (Azərbaycan türkcəsində və rus dilində). “Qələm” nəşriyyatı.
9. *Müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı*. (2016). İki cildə, I cild. “Elm və təhsil”.
10. Yusifli, V. (2011, 16 dekabr). Salam, Elçin Hüseynbəyli! *525-ci qəzet*.